

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistallenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Koski-Säntti, H., Heimonen, P. & Sinkkonen, M. (2024) Huumeriippuvaisen naisen seksuaalinen hyvinvointi ohitetaan päihdepalveluissa. TAMKjournal, 26.11.2024.

URL: <https://sites.tuni.fi/tamk-julkaisut/terveys/huumeriippuvaisen-naisen-seksuaalinen-hyvinvointi-ohitetaan-paihdepalveluissa-heini-koski-santti-paivi-heimonen-ja-merja-sinkkonen/>

Huumeriippuvaisen naisen seksuaalinen hyvinvointi ohitetaan päihdepalveluissa | Heini Koski-Säntti, Päivi Heimonen ja Merja Sinkkonen

26.11.2024

TAMKjournal | Ymmärrys seksuaalisuudesta ihmisen perusominaisuutena ja osana kokonaisvaltaista hyvinvointia on lisääntynyt. Huumeriippuvaisen naisen seksuaalisuus näyttäytyy haavoittuvaisena ja pirstaleisena. Huumekulttuurissa korostuva vastikkeellinen seksi ei usein ole vapaaehtoinen valinta, vaan keino selviytyä. Seksuaalisuus tulisi huomioida paremmin osana päihderiippuvuuden hoitoa ja päihteitä käyttävän toipumispolkua. Huumeriippuvuuden vaikutuksia naisen seksuaalisuuteen on selvitetty sosiaalialan erityisasiantuntijan (YAMK) opinnäytetyössä.

Johdanto

Seksuaalinen väkivalta sekä vastikkeellinen seksi ovat usein läsnä huumeiden maailmassa, ja naisen vartalo ja seksi nähdään siellä usein kaupankäynnin ja selviytymisen välineinä. Nainen voi olla myös alisteisessa parisuhteessa tai ihmissuhteessa, jossa toinen huumeriippuvainen myy naista rahaa vastaan. Huumeriippuvaisen naisen seksuaalisuus on vaarassa hajota, ja hänen omat rajansa voivat hämärtyä, jos niitä rikotaan toistuvasti.

Päihdekuntoutuksessa seksuaalisuus jää helposti taka-alalle tai unohtuu kokonaan, vaikka alalla tiedostetaan päihdeongelmien mukanaan tuomat haasteet ja kohdataan seksuaalisen väkivallan uhriksi joutuneita ihmisiä. Palveluissa keskitytään usein seksitautien ehkäisyyn, mutta seksuaalisuus kaikessa monitahoisuudessaan, etenkin sen psyykinen ulottuvuus, jää taka-alalle. Kuitenkin seksuaalisuus on tärkeä osa ihmisen kokonaisvaltaista hyvinvointia (THL 2023).

Huumeriippuvaisen naisen seksuaalisuudesta tarvitaan lisää tutkimustietoa. Ammattilaisten tulisi kyetä puhumaan seksuaalisuuteen liittyvistä aiheista ja pyrkiä hälventämään sen aiheuttamia häpeän tunteita. Artikkelin perustuu Heini Koski-Säntin (2024) YAMK-opinnäytetyöhön Huumeriippuvuuden vaikutukset naisen seksuaalisuuteen. Opinnäytetyö on toteutettu kirjallisuuskatsauksena osana sosiaalialan erityisasiantuntijan ylempää tutkinto-ohjelmaa Tampereen ammattikorkeakoulussa.

Huumeriippuvuus ja naisen seksuaalisuus

Huumeriippuvaisen naisen seksuaalisuus näyttäytyy haavoittuvaisena sekä traumaattisena ja siihen liittyy kipeitä kokemuksia sekä toistuvaa omien rajojen rikkomista. Huumeriippuvaiset naiset ovat kohdanneet tilanteita, joissa he ovat menettäneet seksuaalisen kontrollin ja itsemääräämisoikeutensa niin usein, että seksuaalisesta voimattomuudesta on tullut pysyvä tila, ”uusi normaali.” Yhteys omaan seksuaalisuuteen on osittain tai kokonaan kadonnut ja omat rajat ovat hämärtyneet, jolloin niistä on entistä vaikeampaa pitää kiinni.

Kirjallisuuskatsauksen perusteella huumeriippuvaisen naisen seksuaalisuus näyttäytyy tutkimusten perusteella synkkänä, hajanaisena ja pirstaleisena. Seksuaalisuus ja seksi ovat enemmänkin selviytymisvälineitä tai kipupisteitä kuin voimavaroja ja osa yksilön minuutta. Huumeriippuvaiset naiset voivat traumatisoitua ennen huumeiden käyttöä, käytön aikana tai uudelleen traumatisoitua sen jälkeen. Huumeiden käyttö voi olla naisten kohdalla joko trauman itsehoitoa tai se voi johtaa traumatisoitumiseen.

Seksuaalisuus ja seksi ovat enemmänkin selviytymisvälineitä tai kipupisteitä kuin voimavaroja ja osa yksilön minuutta.

Seksuaalisella väkivallalla tarkoitetaan tässä artikkelissa kaikenlaisten seksuaalisten tekojen suorittamista ilman suostumusta. Seksuaalinen väkivalta loukkaa ihmisen itsemääräämisoikeutta ja koskemattomuutta. Seksuaalisessa väkivallassa kajotaan ihmisen kaikkein herkimpään yksityisyyden alueeseen. (Brusila 2006, 333–336.) Ravenin (2011) tutkimuksen mukaan 94 % huumeita käyttävistä naisista kokee seksuaalista tai fyysistä väkivaltaa, vastaavan luvun ollessa valtaväestössä 35 %. Stockmanin ym. (2020) tutkimuksessa metamfetamiinia käyttävien naisten keskuudessa fyysistä ja seksuaalista väkivaltaa ilmoitti kokeneensa 78 %. Bonen, Goodfellow’n, Vahidin & Gelbergin (2018) tutkimuksen perusteella seksuaalista väkivaltaa kokee huomattavasti suurempi osa huumeita käyttävistä naisista (49 %) valtaväestön naisiin verrattuna (18 %). Seksuaalista ja fyysistä väkivaltaa kokeneilla naisilla seksuaalinen itsetunto oli huomattavasti heikompi kuin muun tyyppistä fyysistä väkivaltaa kokeneilla. (Raven 2011, 5-6.)

Vastikkeellinen seksi ja seksuaalinen väkivalta huumeekulttuurissa

Kirjallisuuskatsauksessa tarkasteltiin vastikkeellista seksiä huumeekulttuurissa elävien naisten parissa. Sen harjoittamisen esiintyvyys on huumeaineita käyttävien naisten keskuudessa selvästi yleisempää valtaväestöön verrattuna. (Jiwatram-Negron & El-Bassel 2015; Nerlander ym. 2017.) Moniongelmaisuus ja erilaisten haavoittavien tekijöiden kietoutuminen yhteen vaikuttavat vahvasti huumeriippuvaiden vastikkeellista seksiä harjoittavien naisten elämässä.

Vaikka vastikkeellisen seksin harjoittaminen olisi ollut satunnaista tai lyhytaikaista, sillä on vaikutusta seksuaalisuuteen ja itsetuntoon myös huumeiden käytön loputtua (Kaivola, Kylmä, Kivelä & Ristola 2007, 18). Toiminnan seurauksena naisilla on suurempi todennäköisyys olla kodittomia, harrastaa suojaamatonta seksiä useiden kumppanien kanssa ja jakaa päihteiden käyttövälineitä muiden kanssa (Nerlander ym. 2017). Vankeustuomiot ja sairaalajaksot psykiatrisessa hoidossa olivat tavallista yleisempiä vastikkeellista seksiä harjoittavilla (Jiwatram-Negron & El-Bassel 2015).

Suurin osa vastikkeellista seksiä harjoittavista naisista on kokenut väkivaltaa osana vastikkeellista seksiä (Macy, Renz & Pelino 2013). Nainen saatetaan joissain tilanteissa pakottaa tai painostaa vastikkeelliseen seksiin muun muassa huumevelkojen vuoksi. Toisaalta esimerkiksi vieroitusoireiden välttely voi ajaa naisia selviytymään vastikkeellisen seksin avulla. (Gerassi 2018.) Väyrynen (2007, 124-125) onkin nostanut esiin sen, että huumeiden käytön aikana seksin rooli muuttuu ja esimerkiksi velkatilanteissa se välineellistyy.

Naiserityiset palvelut ja työskentelymenetelmät parantavat naisten asemaa

Monen huumeriippuvaisen naisen elämässä vallitsee kasautunut huono-osaisuus, ja erilaiset ilmiöt ja haasteet ovat laaja-alaisia, moniulotteisia ja toisiinsa kietoutuneita. Monien ilmiöiden välillä vallitsee kaksisuuntainen suhde, esimerkiksi huumeiden käyttäminen lisää seksuaalisen väkivallan riskiä ja seksuaalisen väkivallan kokeminen lisää huumeiden käytön todennäköisyyttä.

Huumeriippuvaisten naisten tarve seksuaalisuuden elementtien kohtaamiselle ja käsittelylle päihdepalveluissa on selvästi suurempi kuin mikä tällä hetkellä on mahdollista. Onnistuneessa seksuaalisuuteen liittyvässä työskentelyssä yhdistyy luonteva puheeksi ottaminen, palveluiden helppo saatavuus ja asiakkaan rajojen kunnioittaminen. Palveluita ja tukea olisi hyvä saada päihdepalveluiden yhteydessä. Päihdepalveluissa kyetään tarjoamaan psykososiaalista tukea ja perustason työskentelymenetelmiä mielenterveyden asioissa, joten tähän tulisi kyetä jatkossa myös seksuaalisuuden liittyvissä kysymyksissä.

Seksuaalisuutta ei saa ohittaa, vaan se tulee kohdata yhtenä olennaisena osana ihmisyyttä ja hyvinvointia.

Suomessa tarvitaan lisäkoulutusta, nais erityisiä työskentelymenetelmiä ja palveluita. Vaikka seksuaalisuuden kipupisteet ovat tosiasia, joka tulee kohdata, tarvitaan lisää voimavara- ja mahdollisuuskeskeisyyttä. Seksuaalisuutta ei saa ohittaa, vaan se tulee kohdata yhtenä olennaisena osana ihmisyyttä ja hyvinvointia. Jokaisella, myös huumeriippuvaisella naisella, on oikeus seksuaalisuuteen, seksuaalisuuden ilmaisuun ja seksuaaliseen nautintoon. Jotta tämä olisi mahdollista, tarvitaan päihdepalveluissa työskenteleviltä ammattilaisilta syvempää ymmärrystä seksuaalisuutta kohtaan sekä tahtoa sisällyttää seksuaalisuuden kysymysten parissa työskentely osaksi huumehoitoa. Tulee kehittää nimenomaan huumeriippuvaisille naisille kohdennettuja työskentelymenetelmiä, joiden avulla on mahdollista käsitellä sekä seksuaalisuuden haavoja ja haasteita että sen mahdollisuuksia ja voimavaroja.

Lähteet

Bone, C., Goodfellow, A., Vahidi, M. & Gelberg, L. 2018. Prevalence of Sexual Violence and its Association with Depression among Male and Female Patients with Risky Drug Use in Urban Federally Qualified Health Centers. The New York Academy of Medicine.

Brusila, P. 2006. Uhrin näkökulma. Teoksessa Apter, D., Väisälä L. Klemola, K. (toim.) Seksuaalisuus. Helsinki: Duodecim.

Gerassi, L. 2018. Barriers to Accessing Detox Facilities, Substance Use Treatment and Residential Services among Women Impacted by Commercial Sexual Exploitation and Trafficking. Taylor and Francis Group, Behavioral Medicine.

Jiwatram-Negrón, T. & El-Bassel, N. 2015. Correlates of Sex Trading among Drug-Involved Women in Committed Intimate Relationships: A Risk Profile. Women's Health Issues.

Kaivola, J., Kylmä, J., Kivelä, P. & Ristola, M. 2007. Pistoshuumeita käyttäneiden hiv-positiivisten naisten suhde seksiin, huumeisiin ja hiv-infektioon – laadullinen haastattelututkimus. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja, D Työpapereita 43.

Koski-Säntti, H. 2024. Huumeriippuvuuden vaikutukset naisen seksuaalisuuteen: systemaattinen kirjallisuuskatsaus. Tampereen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Viitattu 24.10.2024.
<https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2024090424767>

Macy, R., Renz, C. & Pelino, E. 2013. Partner Violence and Substance Abuse Are Inter-twined: Women's Perceptions of Violence-Substance Connections. *Violence Against Women* Vol. 19 Issue 7, 881-902.

Nerlander, L., Hess, K., Rose, C., Sionean, C., Thorson, A., Broz, D. & Paz-Bailey, G. 2017. Exchange Sex and HIV Infection Among Women Who Inject Drugs – 20 US Cities 2009. *JAIDS Journal of Acquired Immune Deficiency Syndromes*.

Raven, J. 2011. Correlates of Sexual Self-Esteem in a Sample of Substance Abusing Women. *Journal of Psychoactive Drugs*. Vol. 43 Issue 3, 220-228.

Stockman, J., Hayashi, H., Barnes, R., Al-Rousan, T., Semple, S., Mittal, M., Zians, J. & Patterson, T. 2020. Recent Partner Violence, Sexual Relationship Power and STIs among Women Who Use Metamphetamine: Does Type of Sexual Partner Matter? *The New York Academy of Medicine*.

THL 2023. Seksuaalisuuden ja sukupuolen sanasto. Verkkosivu. Viitattu 15.8.2024.
<https://thl.fi/aiheet/lapset-nuoret-ja-perheet/kehittyvat-kaytannot/seksuaalisuus-puheeksi/seksuaalisuuden-ja-sukupuolen-san>

Väyrynen, S. 2007. Usvametsän neidot. Tutkimus nuorten naisten elämästä huume kuvioissa. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

Opinnäytetyön aineisto

Bone, C., Goodfellow, A., Vahidi, M. & Gelberg, L. 2018. Prevalence of Sexual Violence and its Association with Depression among Male and Female Patients with Risky Drug Use in Urban Federally Qualified Health Centers. *The New York Academy of Medicine*.

El-Bassel, N., Gilbert, L., Wu, E., Go, H. & Hill, J. 2005. Relationship Between Drug Abuse and Intimate Partner Violence: A Longitudinal Study among Women Receiving Methadone. *American Journal of Public Health*. Vol 95 Issue 3, 465-470.

Gerassi, L. 2018. Barriers to Accessing Detox Facilities, Substance Use Treatment and Residential Services among Women Impacted by Commercial Sexual Exploitation and Trafficking. Taylor and Francis Group, Behavioral Medicine.

Jiwatram-Negrón, T. & El-Bassel, N. 2015. Correlates of Sex Trading among Drug-Involved Women in Committed Intimate Relationships: A Risk Profile. *Women's Health Issues*.

Kaivola, J., Kylmä, J., Kivelä, P. & Ristola, M. 2007. Pistoshuumeita käyttäneiden hiv-positiivisten naisten suhde seksiin, huumeisiin ja hiv-infektioon – laadullinen haastattelututkimus. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja, D Työpapereita 43.

Kopak, A., M., Combs, E., Goodman, K., Hoffmann & Norman, G. 2019. Exposure to Violence and Substance Use Treatment Outcomes among Female Patients. *Substance Use & Misuse*. Vol 54 Issue 3.

- Levente, M., Katalin, S. & Sárosi, P. 2013. Drug use among sex workers in Hungary. *Social Science & Medicine* Vol. 93, 64-69.
- Macy, R., Renz, C. & Pelino, E. 2013. Partner Violence and Substance Abuse Are Intertwined: Women's Perceptions of Violence-Substance Connections. *Violence Against Women* Vol. 19 Issue 7, 881-902.
- McKeganey, N., Neale, J. & Robertson, M. 2005. Physical and sexual abuse among drug users contacting drug treatment services in Scotland. *Drugs: Education, Prevention & Policy*. Vol. 12 Issue 3, 223-232.
- Nerlander, L., Hess, K., Rose, C., Sionean, C., Thorson, A., Broz, D. & Paz-Bailey, G. 2017. Exchange Sex and HIV Infection Among Women Who Inject Drugs – 20 US Cities 2009. *JAIDS Journal of Acquired Immune Deficiency Syndromes*.
- Raven, J. 2011. Correlates of Sexual Self-Esteem in a Sample of Substance Abusing Women. *Journal of Psychoactive Drugs*. Vol. 43 Issue 3, 220-228.
- Stockman, J., Hayashi, H., Barnes, R., Al-Rousan, T., Semple, S., Mittal, M., Zians, J. & Patterson, T. 2020. Recent Partner Violence, Sexual Relationship Power and STIs among Women Who Use Metamphetamine: Does Type of Sexual Partner Matter? *The New York Academy of Medicine*.
- Valencia, J., Alvaro-Meca, A., Troya, J., Gutiérrez, J., Ramón, C., Rodríguez, A., Vázquez-Morón, S., Resino, S., Moreno, S. & Ryan, P. 2020. Gender-based vulnerability in women who inject drugs in a harm reduction setting. *PLoS ONE*. Vol. 15 Issue 3.
- Williams, J., Dangerfield, D., Kral, A., Wenger, L. & Bluthenthal, R. 2018. Correlates of Sexual Coersion among People Who Inject Drugs (PWID) in Los Angeles and San Francisco, CA. *The New York Academy of Medicine*.
-

Kirjoittajat

Heini Koski-Säntti

Sosionomi, huumehoidon avopalvelut
Sosiaalialan erityisasiantuntija YAMK-opiskelija
heini.koski-santti@tuni.fi

Päivi Heimonen

Yliopettaja
Soveltavan tutkimuksen keskus
TAMK
paivi.heimonen@tuni.fi
ORCID: [0000-0002-8460-1836](https://orcid.org/0000-0002-8460-1836)

Merja Sinkkonen

Yliopettaja
Soveltavan tutkimuksen keskus
TAMK
merja.sinkkonen@tuni.fi
ORCID: [0000-0002-7514-4901](https://orcid.org/0000-0002-7514-4901)

Kuvituskuva: Pixabay